

løn. — Endelig er der Spørgsmaalet om Tilskuddet til Kjøbenhavn og Formlen for det. — Det maa naturligvis ogsaa komme under Overvejelse, hvorledes vi skulle stille os over for Hensittlingen fra Væernes Side om at varetage de hygiejniske Krav i højere Grad, end Tilfældet var i Fjor. — Jeg skal dog ikke opholde mig herved, idet der jo vil blive Plads for det i Udvalgsforhandlingerne. Det er ogsaa saa kort Tid siden, at vi havde en meget lang og indgaaende Iste Behandling af denne Sag, og der er derfor ikke nogen Grund til at tage en lignende denne Gang.

Jeg skal slutte med at udtale Ønsket om, at der maa være den rette Forbindelse mellem Befolkningen og Lovgiverne i denne Sag, saaledes at vi ikke alt for meget skulle arbejde under Indtrykket af, at vi ere ved at lave en upopulær Lov, og jeg kan saa meget mere trostigt gøre det, som jeg ved, at det aldeles overvejende Flertal i dette høje Ting ogsaa varmt ønsker, at der maa komme et Udbytte ud af et Lovforslag som dette eller et lignende. Loven er jo noget af en Lønningslov, og Lønningslove ere ifølge Sagens Natur ikke populære. De fleste Mennesker have for lidt eller mene i alt Fald, at de have for lidt, og det er maaske for meget forlangt af dem, at de saa skulle være med til at give andre mere, end de selv have, eller lige saa meget. Derfor kan det næsten altid betragtes som heldigst, at Lønningslove komme som et fait accompli fra Rigsdagen, de skulle ikke gerne være Genstand for Plebisцит hos Befolkningen. Der er saa mange andre Omraader, hvor Rigsdagsmænd i Reglen ere mere radikale end Vælgerne, saa de ogsaa ere forpligtede til paa enkelte Punkter at være det mindre, end Flertallet af Vælgerne som oftest vil være. Men det forekommer mig dog, at med Hensyn til denne Lov maatte Vælgerbefolkningen kunne indtage et andet Standpunkt. Smaaafolk, som ifølge deres Stilling jo ikke komme til at hde meget til denne Lov, er det jo netop, der saa den allerstørste Gavn af Loven, større Gavn end nogen som helst anden Samsundsklasse, fordi alle deres Børn søge denne Stole. Og de bedre stillede Samsundsklasser, synes det mig, maatte med den største Glæde i denne Tid, som er sønderreven af sociale Kampe, benytte Lejligheden til at vise deres Hjertelag for den jævne Mand, for Smaamanden og hans Børn paa et Omraade, hvor de kunne hjælpe ham, uden at Skatteyderne synke i Ane derved. Det summer om Drene paa os i disse Dage med 18 Millioner til det, 4 Millioner til det og 16 Millioner til det, og

saa vil man endda af med en Masse af Toldindtægterne. Og om det maa man sige, at det kan ikke bestaa med Opretholdelsen af den private Ejendomsret i det bestaaende Samfund; men man kan ikke komme og sige, at vi ikke kunne staffe gode Skoler med dygtige og anstændigt lønede Lærere. Det kan man ikke komme og sige, thi det er jo ikke sandt. Det have vi Magt til, og det er maaske mere værd i Retning af at bringe Folket Betsignelse end det allermeste af det, vi have med at gøre. — Jeg ved ikke, om Politikere ere særligt lidt anlagte for at lægge Vægt paa den aandelige Side af Tilværelsen — jeg tænker her ikke særligt paa det religiøse — eller om det er noget specifikt for de danske, men vist er det, at det har tit pinligt berørt mig i vore offentlige Diskussioner ude og inde, at se, hvorledes de materielle Spørgsmaal sætte Folk i Fyr og Flamme, medens man forbliver temmelig stævt, hver Gang der er Tale om aandelige. Det forekommer mig at røbe en vis Blindhed for det Faktum, at det dog, naar alt kommer til alt, ikke er det materielle Velvære, ikke den sociale Position og ikke Erhvervsletheden, der ere de første Betingelser for at saa dannet en dygtig, en stærk og kraftig, en lykkelig Nation, men Betingelserne staa i den allernøjeste Forbindelse netop med denne Lov, saa sandt som det ikke kan hjælpe, hvorledes Befolkningen har det materielt, naar den har mistet sin moralske Kraft, sin Selvopholdelse og sin Nøjsomhed, saa sandt som enhver materiel Fremgang er en Draabe i Havet, naar den aandelige Side af Livet er ødelagt. Vi kunne jo ikke give ethvert Barn saa og saa mange Kroner med ud i Livet i den Kamp, der bliver stedse mere og mere vanskelig, men vi kunne give dem en god, grundig og solid Undervisning, Kundskaber, Færdigheder, Vane til at arbejde og Lydighed under Arbejdet, og det kan saameget være, at denne sidste Arv er mere værd for de fleste af dem — for Samfundet er den det i alt Fald. Og det er meget mere endnu, vi kunne udrette i de 7 Aar, vi have dem i Skolen. Vi kunne i højeste Grad komme til at være medbestemmende ved deres Sindelags og Karakters Dannelse, saaledes at det bliver afgørende for deres hele Fremtid. Men for at kunne det, maa vi have gode Lærere, der ere gode Mennesker. Man maa aldrig glemme, at i Længden gaar det saaledes, at vi Mennesker ere, som vi blive behandlede. Blive vi godt behandlede, kan man vente sig noget godt af os, blive vi daarlign behandlede, blive vi derefter. Vi kunne ikke tage bort fra Lærerne de Kampe og Lidelser, der altid